

Tvättbjörnen på frammarsch i Europa

David Östby

Populärvetenskaplig sammanfattning av Självständigt arbete i biologi 2014

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala Universitet

Tvättbjörnen tillhör familjen halvbjörnar och hör från början hemma i Nordamerika. Den har på sista tiden börjat sprida sig explosionsartat i Europa, inte minst i städer, och många är oroliga för vad den kan komma att ställa till för slags problem. I år hittades en död tvättbjörn uppspolad på stranden i Skåne, och arten har tidigare siktats i de svenska skogarna. Nu befarar experter att tvättbjörnen kan komma att etablera sig även här med ödesdigra konsekvenser som följd.

Vad är tvättbjörnen för djur?

Tvättbjörnen tillhör familjen halvbjörnar och lever i Nordamerika. De flesta djurarter i denna familj hör hemma i tropikerna, men tvättbjörnens förfäder vandrade norrut och den har därför anpassat sig till att leva i betydligt kallare miljöer. Tvättbjörnen utmärker sig som en anpassningsbar generalist. Den kan äta det mesta och på menyn finns bland annat frön, bär, frukt, små däggdjur, fåglar, reptiler, groddjur, blötdjur, insekter och kräddjur. Dessa egenskaper gör att den finns i många olika miljöer och kan anpassa sig beroende på vad som finns tillgängligt. En annan sak som utmärker tvättbjörnen är dess fingerfärdighet med framtassarna och goda känsel. Detta gör bland annat att den kan hantera föda och klättra effektivt. Tvättbjörnens syn är inte den bästa, men den har relativt bra hörsel och luktsinne.

Tvättbjörnen är aktiv från skymning till gryning. Under dagen vilar den i något gömsle eller på en plats där den får vara ifred. Tvättbjörnar beskrivs ofta som en ensamlevande art, men hanar kan ibland dela sovplats och färdas tillsammans. I städer kan tvättbjörnar bilda kolonier. Under hösten äter de mycket mat för att lägga på sig ett rejält fettlager. Detta kommer till användning under vintern, då tvättbjörnen tar skydd från snö och kyla och inte äter på flera månaders tid. Parningssäsongen pågår från januari till mars, och de flesta ungar föds i april. En kull brukar bestå av 1-8 ungar, vilka stannar hos mamman till nästa års parningssäsong. Tvättbjörnar kan bli 10-12 år i det vilda men de flesta lever kortare än 5 år.

Förekommer inte naturligt i Europa

I Nordamerika är tvättbjörnen en naturlig del av faunan som är i samspel med resten av naturen. Till Europa kom arten först i och med att djur rymde och släptes ut från pälsfarmer på olika håll över kontinenten. Hos oss tillhör arten med andra ord inte en naturlig del av djurlivet, och naturvårdare befarar att arten kan komma att sprida sig okontrollerat på bekostnad av andra djur. Främmande arter som inte är i samspel med naturen utan istället orsakar skada brukar benämnas invasiva arter, och bland dessa klassas tvättbjörnen som en av Europas värsta. Bland invasiva arter som redan förorsakat omfattande skada kan minken och mårdhunden nämnas, vilka bland annat orsakat problem för andra arter samt burit med sig sjukdomar och parasiter som dessutom kan vara farliga för oss människor.

Sprider rabies och andra sjukdomar

I Nordamerika är tvättbjörnen känd som den mest betydelsefulla spridaren av rabies, och många program och åtgärder i form av vaccinationer och jakt har genomförts för att hålla sjukdomen i schack. I Europa har rödräven varit den huvudsakliga bäraren av rabies, men kontinenten är nu till stor del fri från sjukdomen. I och med tvättbjörnens spridning har vi fått en ny art som kan komma att sprida sjukdomen. Risken för detta ökar när tvättbjörnen sprider sig över allt större ytor och ökar i antal. Framförallt i städer kan tvättbjörnen bilda täta kolonier, och det är också i dessa som risken för sjukdomsepidemier är som störst. Utöver rabies har tvättbjörnen gjort sig känd för att sprida en rad olika sjukdomar som kan drabba oss människor och våra husdjur. Bland dessa kan nämnas valpsjuka, kattpest och en rad parasiter, däribland en spolmask som kan vara dödlig för oss människor. I delar av USA har 69-82 % av tvättbjörnarna visat sig bära på denna mask, och den har även hittats i europeiska individer.

En anpassningsbar generalist som hotar vår egen fauna

Tvättbjörnen har gjort sig känd för att vara mycket anpassningsbar och kunna äta det mesta beroende på vad som finns tillgängligt. Dieten skiljer sig mycket mellan olika områden. I USA och Japan äter tvättbjörnen mycket spannmål, frukt och annan vegetabilisk föda. Studier från Polen har visat att tvättbjörnar därifrån äter betydligt mer animalisk kost, och i denna ingår bland annat däggdjur, fåglar, groddjur och en rad andra smådjur. Med allt fler tvättbjörnar i Europa ökar risken för att den ska hota andra djur i vår miljö. Redan nu befarar forskare att tvättbjörnen är en av orsakerna till att Europeiska dammsköldpaddor minskar i antal, och tvättbjörnens tycke för groddjur som föda befaras kunna utgöra ett problem för redan hotade arter i denna djurgrupp. I Japan, där tvättbjörnen också introducerats, har djuret observerats orsaka problem i fågelkolonier vilket fått fåglar att överge sina häckningsplatser.

En sabotör som trivs bra nära människan

Till skillnad från många andra vilda djur skyr inte tvättbjörnen att leva nära inpå oss människor. Tvärtom – den trivs mycket bra i vår närhet eftersom det finns ett överflöd av mat, gömslen och en avsaknad av rovdjur. Att leva nära inpå oss människor gör att konflikterna mellan människa och tvättbjörn ökar. Tvättbjörnen kan förutom att sprida sjukdomar ställa till med problem som att äta frukt och grödor ur våra trädgårdar och skräpa ner när de letar efter föda. För husägare kan tvättbjörnen bli en dyr gäst eftersom den ofta tar vindar och andra utrymmen som skydd eller bosättning med stor förödelse som följd. Från Japan har man rapporterat om omfattande ekonomiska förluster inom jordbruket på grund av tvättbjörnen. Detta har ännu inte blivit något problem i Europa, men det återstår att se vad som händer när stammen växer och intar nya områden.

Tvättbjörnens framtid i Europa

Tvättbjörnens naturliga fiender är bland annat prärievarg, rödlo och stora rovfåglar men att bli dödad av andra djur är för det mesta ingen betydande dödsorsak för populationen. I stora delar av Europa saknas dessutom stora rovdjur. Sjukdomar som valpsjuka kan i epidemier gå hårt åt tvättbjörnen i Nordamerika och många djur kan dö, men populationen återhämtar sig snabbt och sjukdomar påverkar i det långa loppet inte artens överlevnad. Det som begränsar tvättbjörnens utbredning i Nordamerika är torra klimat där det är ont om vatten samt vintrar som är så långa och kalla så att tvättbjörnens fettreserver inte räcker till för att överleva. Av dessa begränsningar verkar endast kalla vintrar ha någon betydelse i Europa, och det gäller endast i norr och i de högre delarna av kontinentens bergskedjor. Dessutom kommer problemet att minska i framtiden i och med ett varmare klimat. Geografiska hinder som exempelvis hav kan också sätta stopp för tvättbjörnens spridning, men problem som dessa har redan övervunnits vid flera tillfällen med människans avsiktliga eller oavsiktliga hjälp.

I Tyskland har tvättbjörnen under lång tid jagats av människan, men arten har ändå ökat i antal och det verkar som att konventionell jakt är otillräcklig för att stoppa tvättbjörnen när den väl etablerat sig. På kontinenten tycks det med andra ord omöjligt att stoppa tvättbjörnens framfart. I länder som är mer geografiskt avskilda från kontinenten, som Storbritannien och Sverige, är det troligtvis möjligt att hålla tvättbjörnen borta så länge man reagerar omedelbart när den upptäcks och inte låter arten etablera sig.

Att leva med tvättbjörnen

Det ser alltså ut som att större delen av Europa kommer tvingas leva med den framgångsrika halvbjörnen vare sig man vill det eller inte. Även om det inte går att hindra tvättbjörnens framfart är det fortfarande möjligt att lindra dess negativa påverkan, både gällande vår natur, hälsa, ekonomi och våra vardagliga liv. För att hålla tvättbjörnspopulationen inom kontroll är det viktigt att fortsätta bedriva jakt, och ur naturvårdsperspektiv är det också bra om man koncentrerar jakten till känsliga områden där arten löper extra stor risk att skada annat djurliv. För att minska skada på egendom och problem för oss människor är det framförallt viktigt att informera samhället och allmänheten med goda råd om åtgärder som man kan genomföra för att minimera skadorna. I USA har utbildning och information visat sig vara mer effektivt än jakt i detta samhang, då undersökningar visat att klagomål och rapporter om problematiska djur minskat trots växande stammar efter att man satsat på denna strategi. Även om risken för allvarliga epidemier hos Europeiska tvättbjörnar ännu bedöms som liten så är det viktigt att myndigheter gör sig beredda på att situationer liknande dem i Nordamerika kan uppstå. Stammen har ännu inte nått sin maximala utbredning eller storlek, och det går inte att utesluta allvarliga epidemier i framtiden. För att bättre kunna förutsäga och förhindra en sådan situation är det mycket viktigt att forskning fortsatt bedrivs angående tvättbjörnens situation i Europa.

Mer information

Östby D. 2014. Tvättbjörnen (*Procyon lotor*) som invasiv art i Europa. Självständigt arbete i biologi, Uppsala universitet.

Beltrán-Beck B, García F, Gortázar C. 2012. Raccoons in Europe: disease hazards due to the establishment of an invasive species. *European Journal of Wildlife Research* **58**.

Bartoszewicz M. 2011. NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Procyon lotor*. Online Database of the European Network on Invasive Alien Species – NOBANIS. WWW-dokument: http://www.nobanis.org/files/factsheets/Procyon_lotor.pdf.

Bildkällor

Raccoons Up Tree. Photography. Encyclopædia Britannica ImageQuest. Web. 4 May 2014: http://quest.eb.com/images/149_2075066